

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om vederbörliga lagändringar i enlighet med motionens syfte.

Stockholm den 27 januari 1965

Bengt Börjesson

i Falköping

Nr 603

Av herr Elmwall m. fl., om översyn av försäkringslagstiftningen.

(Lika lydande med motion nr 502 i Första kammaren)

De senare årtiondena har för försäkringsväsendets vidkommande präglats av en kraftig expansion. I takt med den snabbt försiggående tekniska och ekonomiska utvecklingen har allt flera områden av samhällslivet blivit föremål för försäkringsbolagens verksamhet. I viss motsättning till denna evolution står det förhållandet att lagstiftningen på området ej i tillnärmelsevis motsvarande mån moderniserats. Den grundläggande författningen, lagen om försäkringsavtal, daterar sig sålunda från 1927 och har sedan dess ej genomgått några mera genomgripande omarbetningar. Det synes under sådana förhållanden vara nära nog ofrånkomligt, att i vissa lägen mindre tillfredsställande resultat uppkommer. Som ett exempel härå må anföras följande.

I lag om försäkringsavtal, paragraf 37, stadgas t. ex.:

»Värdet av gods, som skadats eller förstörts, skall, med undantag som i 38 och 75 §§ sägs, anses motsvara vad det omedelbart före försäkringsfallet skulle ha kostat att få godset ersatt med nytt gods av samma slag efter avdrag av vad godset kan ha förlorat i värde genom ålder och bruk, nedsatt användbarhet eller annan omständighet.

Vid beräkning av ersättning av skada å byggnad, som blivit av försäkringstagaren iståndsatt eller återuppbyggd, må avdraget ej avse annat än skillnaden mellan gammalt och nytt.»

Undantag från huvudregeln stadgas enligt st. 2 i vissa fall för byggnad. Om en (brand-)skadad byggnad iståndsättes eller återuppbygges skall försäkringstagaren behöva vidkännas avdrag på försäkringsersättningen endast för värdenedgång till följd av ålder och bruk och således ej för minskad användbarhet eller annan omständighet. I detta fall påverkar alltså återuppbyggnaden rätten till ersättning så till vida att ersättning utgår med en för

försäkringstagaren i jämförelse med huvudregeln särskilt förmånlig princip. Orsakerna härtill är flera. Det framhålls vara ett allmänt socialt intresse att skadade eller förstörda byggnader repareras eller ersättes med nya. Vidare undvikes genom iståndsättandet den rubbning av in-teckningarnas ställning som eljest svårligen kan undgås. Slutligen utgör försäkringstagarens rätt att med särskilt förmånlig ersättning iståndsätta byggnaden ett korrektiv mot möjliga misstag vid uppskattningen av den värdeminskning bygganden undergått t. ex. genom minskad användbarhet, för vilken ju avdrag skall göras från ersättningen om återuppförande ej kommer till stånd. Det anförda har ansetts motivera att den som återuppför en nedbrunnen byggnad bör erhålla en ekonomisk favör i förhållande till den som underlåter återuppförandet.

Det kan stundom vara tveksamt huru nära återuppbyggnaden måste avsluta sig till den skadade byggnadens beskaffenhet och läge för att försäkringshavaren skall ha rätt till ersättning enligt den förmånliga normen. Så mycket torde vara klart att återuppbyggnaden inte får lov att avvika från den skadade byggnaden just genom att den saknar den defekt, som skulle ha föranlett avdraget för »annan omständighet». Om således en byggnad på ofri grund brunnit ned och återuppförts på fri grund kan avdraget för ned-satt användbarhet ej undvikas. I övrigt anses ej böra fordras mer än väsentlig överensstämmelse vad beträffar byggnadssätt, ändamål och plats. Särskilt om till följd av ett administrativt beslut fullständig överensstämmelse inte är möjlig torde det vara tillräckligt att den återställda byggnaden så nära som är tillåtet överensstämmer med den skadade.

Försäkringstagare har i allmänhet den uppfattningen, att därest ett försäkringsobjekt i försäkringsavtalet åsatts rätta värdet och premien erlagts i rätt tid samt därest försäkringstagaren ej själv har del i skadans uppkomst, skall försäkringsbeloppet ersättas. Under senare tid har emellertid försäkringsgivare i ökande omfattning börjat verkställa avdrag å försäkringssumman, t. ex. om ej försäkringstagaren återuppför en nedbrunnen byggnad.

I stort sett är detta ett jordbrukets problem. Strukturrationaliseringen medför stora omvandlingar. Driftsomläggning genomföres på många gårdar. Investering i djurstallar för en viss animalieproduktion är en långtidsinvestering som försäkringstagaren noggrant prövar. I fall, där försäkringstagare efter liden brandskada valt annan produktionsinriktning, har inträffat, att försäkringsgivare motiverar avdrag å försäkringssumman med att försäkringstagaren gör en vinst då han ej återuppför djurstallet. Detta behöver ej alltid vara förhållandet. Även om djurstallet är relativt nytt kan vederbörande ändå välja att investera försäkringssumman i en annan produktionsgren, t. ex. göddjursuppfödning, där han måhända kan betjäna sig av en kvarstående enklare byggnad. Djurstammen behöver emellertid utökas för att kunna ge samma avkastning som han erhållit av en tidigare mjölk-

produktion. Försäkringsavtalet har i regel icke tydligt och klart angivit att avdrag skulle ske, om djurstallet ej återuppfördes. En icke juridiskt förfaren försäkringstagare har säkerligen svårt att av försäkringsavtalslagens bestämmelser utläsa att försäkringsgivaren har rätt att under dessa betingelser verkställa avdrag på ersättningssumman.

I det fall att försäkringsgivare och försäkringstagare varit överens om att rätt försäkringsvärde åsatts t. ex. en byggnad vid försäkringstillfället och premien faststälts efter vedertagna normer samt en skada inträffar så nära försäkringstillfället, att nedsättning av ersättningen ej skall ske efter regeln om nedsättning till följd av ålder och bruk, kan således ändå göras gällande, att reduktion skall ske, om ej byggnaden återuppföres. Har så lång tid förflutit, att förslitning kan åberopas, och båda dessa regler kommer att inverka på skaderegleringen, så är måhända försäkringstagaren helt eller mer eller mindre ovetande om storleken av den ersättning som kan komma att utbetalas. Den trygghetskänsla han eftersträvar genom att teckna en försäkring elimineras. Då försäkringsgivaren numera torde medverka till fastställande av försäkringsbeloppets storlek, undvikes i de flesta fall både över- och underförsäkring. Självfallet föreligger svårigheter att omförsäkra byggnader varje år, varför viss hänsyn vid varje försäkringstillfälle tages till den pågående penningvärdeförsämringen. Med nuvarande bestämmelser ligger i varje försäkringstagares intresse att tillse att försäkringssumman täcker värdet av försäkringsobjektet.

Har så båda parter varit överens om att försäkringssumman överensstämmer med värdet vid skadetillfället och försäkringsgivaren åberopar ändrade dispositioner (byggnaden återuppföres ej eller återuppföres senare) för att ej utbetala del av försäkringssumman eller för att innehålla del av densamma, så följer härav, att försäkringstagaren betalat en i förhållande till ersättningsbeloppet för hög premie. Rättsuppfattningen är säkerligen i allmänhet, att därest båda parter varit överens om försäkringssummans storlek och försäkringstagaren lämnat de uppgifter som begärts för premiesättningen samt betalt premien, bör vederbörande vara berättigad erhålla försäkringssumman vid inträffad skada.

Anlitar försäkringstagaren advokat har det visat sig att denne för fyra dagars arbete tagit ett arvode på 7 000 kronor. Då offentlig försvarare utsetts faller kostnaderna i första hand på statsverket. Om den rättssökande emellertid fälles skall han åläggas att ersätta dessa, såvida han inte åtnjutit fri rättegång. Sådan kan som bekant endast ett mycket litet antal personer, i regel i inkomstskikt 7 000 kr. per år, ha möjligheter till.

Det ovan utvecklade resonemanget tangerar ett vidare problemkomplex. Som framgått av anført exempel kan det för en icke juridiskt förfaren försäkringstagare vara vanskligt att avgöra försäkringens exakta omfattning och därmed ersättningens storlek. Delvis torde dessa svårigheter vara beroende av att lagstiftningen på området ej i tillräcklig utsträckning anpassats

efter senare tiders utveckling på olika områden. Med hänsyn till det tongivande inflytande försäkringsavtalslagen — ehuru dispositiv — har på de enskilda försäkringsavtalen synes det angeläget att ifrågavarande lagstiftning underkastas en revision med sikte på en anpassning efter mera moderna förhållanden.

Med stöd av vad som ovan anförts anhåller vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en översyn av försäkringslagstiftningen enligt vad i motionen anförts.

Stockholm den 27 januari 1965

Emil Elmwall

Arne Persson

Robert Johansson

i Heden

i Dockered